

บทความวิชาการ
(พฤษภาคม 2558)

การพัฒนาการท่องเที่ยว
เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ AEC :
การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ <http://www.parliament.go.th/>

การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ AEC : การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิชาญ ทราญอ่อน
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) อย่างเต็มรูปแบบในปลายปี พ.ศ. 2558 ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่มีแนวโน้มว่าจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นผู้ประกอบการไทยจึงต้องเร่งพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะอยู่รอดในภาวะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขันสูงต่อไป จุดอ่อนของคนไทยที่จะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ บุคลากรไทยยังต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไทยต้องสร้างความร่วมมือระหว่างกัน สร้างพันธมิตรทางการค้า หรือรวมกันโดยควรวรรวมกิจการกัน เพื่อลดการแข่งขันกันเองและเสริมสร้างธุรกิจให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

ประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศได้ตระหนักดีว่าภาคบริการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทางด้านยุทธศาสตร์ ต่อการเติบโตด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค ซึ่งเป็นการพัฒนาอาเซียนในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ อาเซียนจึงได้มีการตั้งเป้าหมายการเจรจาการเปิดเสรีการค้าบริการ (การท่องเที่ยวรวมอยู่ในการค้าบริการ) และมีการจัดทำแผนงานและข้อตกลงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (กรมการท่องเที่ยว, 2558) เช่น

1. แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.2554-2558 (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015) ซึ่งแผนฉบับนี้เกิดขึ้นจากความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน กับโครงการ ASEAN Competitiveness Enhancement (The ACE Project) ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID) โดยมอบหมายให้คณะผู้วิจัยจากวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์นี้ ซึ่งโครงการดำเนินงานในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2553 ร่วมกับ ASEAN Secretariat และองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศอาเซียน (ASEAN NTOs) แผนดังกล่าวประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ทั่วไปด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน วิสัยทัศน์และโครงสร้างองค์การด้านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน การดำเนินงานและรายละเอียดกิจกรรมตามแนวทางยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการพัฒนาสินค้าบริการ การตลาดและการลงทุน
2. ด้านการพัฒนาคุณภาพบุคลากร การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
3. ด้านการส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการเดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาค

2. แผนยุทธศาสตร์การตลาดด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.2555-2558 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2012-2015) แผนฉบับนี้จัดทำโดยคณะผู้วิจัยจากวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีเป้าหมายหลักคือการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือนมากกว่าหนึ่งประเทศในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการสร้างอาเซียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสามารถด้านการตลาดและทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศสมาชิกเป็นสำคัญ องค์ประกอบหลักของแผนประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มด้านการตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค
2. การกำหนดกลุ่มตลาดลูกค้าเป้าหมายหลักของอาเซียน
3. การพัฒนาด้านสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยให้สอดคล้องกับ 4 กลุ่มสินค้าหลักที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน ได้แก่ (1) วัฒนธรรม (culture/heritage) (2) ธรรมชาติ (nature) (3) การเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based experiences) และ (4) การท่องเที่ยวทางน้ำ (cruise/river-based tourism)
4. การสร้าง ASEAN Brand
5. การกำหนดช่องทางการกระจายกลุ่มลูกค้า
6. การจัดตั้งคณะทำงานด้านการตลาดและการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

การท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจหลักที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับภูมิภาคอาเซียน ซึ่งทุกภาคส่วนให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ ขณะนี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการสร้างแบรนด์และการตลาดของภูมิภาคนี้ให้เป็นที่รับรู้มากขึ้น ซึ่งองค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน ได้มีการดำเนินงานด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 10 ปี เช่น การจัดทำโครงการรณรงค์ท่องเที่ยวอาเซียน การเข้าร่วมในงานท่องเที่ยวนานาชาติ และการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน เป็นต้น

องค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน จำเป็นต้องจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการตลาดที่ต้องได้รับการรับรองและสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน สมาคมท่องเที่ยวอาเซียน และผู้ประกอบการต่างๆ โดยในการประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียนครั้งที่ 16 ที่ประชุมได้รับทราบความคืบหน้าการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554-2558 และเห็นพ้องร่วมกันว่าจะต้องดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ เพื่อก้าวไปสู่การจัดตั้งประชาคมอาเซียน จึงนำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการตลาดท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.2555-2558 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2012-2015) ขึ้น (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2557)

ในส่วนของประเทศไทย รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลได้กำหนดให้ พ.ศ.2558 เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทย 2558 (2015 Discover Thainess) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวไทยอย่างเป็นทางการ โดยรัฐบาลพร้อมสนับสนุนส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีการรับรู้ไปอย่างกว้างขวาง รองรับการแข่งขันเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และผลักดันการท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งกำหนดเริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม 2558 ถึงเดือนธันวาคม 2558 เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศไทยในมุมมองใหม่ เน้นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการมาเที่ยวเมืองไทยผ่านวิถีไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับความเป็นไทย ตลอดจนให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้ถึงภาพลักษณ์อันงดงามและความเป็นเอกลักษณ์ของไทย

พลเรือเอก อนุพงษ์ พิศาลพัฒนาศัย ผู้บัญชาการทหารเรือ ในฐานะรองหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฝ่ายสังคมจิตวิทยา ได้มอบหมายให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เร่งดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ หลังรับทราบปัญหานักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวเมืองไทยลดน้อยลงจากปัญหาทางการเมือง โดยได้ให้นโยบายว่าต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบว่าเมืองไทยยังสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างอิสระ และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สำนักข่าวระดับโลก หรือการเชิญผู้มีชื่อเสียงจากต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นสภาพจริงของเมืองไทยว่า ยัง

สามารถท่องเที่ยวได้ตามปกติ ด้านเป้าหมายรายได้จากการท่องเที่ยว พ.ศ. 2558 ยังคงให้กระทรวงฯ ประมาณการไว้ที่ 2.2 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวได้นำนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพร้อมกับเม็ดเงินเข้ามาสู่ประเทศไทยจำนวนมาก ในหลายปีที่ผ่านมา ชุมชน ท้องถิ่นต่าง ๆ ได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม ประเพณีวัฒนธรรมที่ดี ก็ถูกทำลายจากนายทุนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เอาใจนักท่องเที่ยวแบบชาตจิตสำนึก โดยการบิดเบือนประเพณีที่ดั้งเดิมของคนไทย ขยายพื้นที่ท่องเที่ยว รีสอร์ท ที่พัก บุกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แม่น้ำ ภูเขา รวมถึงชายหาดริมทะเลซึ่งเป็นที่สาธารณะที่ประชาชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อขยายพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวที่กำลังเติบโต จนทำให้กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไร (NGOs) นักวิชาการ และชุมชนต่าง ๆ ที่มีความเข้มแข็งรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องต่อภาครัฐให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม สม่่าเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

ลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการดังนี้ คือ 1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทในทุกสถานที่ 2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว 3) เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม 5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว 6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยสรุป คือ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเน้นการทำธุรกิจในระยะยาว ซึ่งลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ (Maintaining Diversity) จะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อขยายศักยภาพการท่องเที่ยวรองรับกิจกรรมในท้องถิ่น (Supporting Local Economic) โดยคำนึงถึงราคาและพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุก ๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

การจัดการข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

และสุดท้ายต้องมีการวิจัยและติดตามผล (Undertaking Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (อุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2545)

กรณีศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ AEC : การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

1. **ดร.ปิยะ ปานผู้มีทรัพย์ (2556)** สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้ศึกษา เรื่อง **“การศึกษาศักยภาพและมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้”** เป็นการประเมินศักยภาพทางทรัพยากรท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยว และการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของเส้นทางการท่องเที่ยวเดิม โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดกระบี่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพังงา จังหวัดสงขลา และจังหวัดระนอง

งานวิจัยนี้เป็นการมุ่งเน้นศึกษาศักยภาพและประเมินมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวในภาคใต้ วิจัยด้วยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 7 จังหวัด มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สวยงาม มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมอิสลาม สามารถเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมและท่องเที่ยว ทั้งเส้นทางสนามบินนานาชาติของจังหวัดในกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันและทางบกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยตั้งเป้าหมายการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2558 ให้ถึงระดับ 2 ล้านล้านบาท โดยเฉพาะพื้นที่การท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน เป็นพื้นที่สำคัญที่ทางรัฐบาลต้องการส่งเสริม นอกจากนี้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะช่วยสนับสนุนให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

ข้อพึงระวังและต้องปรับปรุงแก้ไข ก็คือ การไม่มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นโดยคนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น บุคลากรทางการท่องเที่ยวขาดความรู้ในด้านภาษา รัฐยังขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ถึงแม้การท่องเที่ยวจะขยายตัวสูงแต่ภาครัฐมิได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นมารองรับ เช่น การไม่มีป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายจราจร ป้ายจำกัดความเร็ว รวมทั้งการไม่มีเส้นทางทางถนนที่เข้าถึงในบางแหล่งท่องเที่ยว ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและบริการด้านต่าง ๆ จึงควรมีการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลควรต้องรับเข้าไปดำเนินการแก้ไขก็คือ การที่ผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามาครอบงำเป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ต โดยมีชาวรัสเซีย เกาหลี ธุรกิจเกือบทั้งหมดจึงเป็นของคนต่างชาติ รวมถึงการใช้ชื่อคนไทยเข้าครอบครองที่ดิน

2. **ผศ.ดร.ดวงพร อ่อนหวาน (2556)** สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ได้ศึกษาเรื่อง **“การสร้างคามเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษา แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงอำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ”** จากผลการศึกษาพบว่า อำเภอภักดีพัฒนา

วัดนาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวประเภทชอบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้แหล่งธรรมชาติใหม่ ๆ ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะสลับซับซ้อน ทิวทัศน์สวยงาม สภาพป่าทั่วไปเป็นป่าสนสองใบและสนสามใบ เป็นผืนป่าสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและใหญ่ที่สุดในตะวันออกเฉียงใต้ สภาพอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น ห้วยฮ่อม ห้วยแจ่มหลวง ห้วยแม่ละอู มีน้ำตกตามธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกตะลือโปะโกระ น้ำตกโป่งสะแยง ด้านประชากรก็พบว่า ประชากรเป็นชาวไทยภูเขา 3 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ม้ง และเผ่าลีซู ปกากะญอเป็นชนเผ่าที่ใหญ่ที่มีประชากรมากที่สุด นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และนับถือผี มีวัดประจำอำเภออยู่หนึ่งแห่ง ที่สำคัญ คือวัดจันทร์ และมีอาศรมกระจายในพื้นที่ครอบคลุมเกือบทั้งอำเภอ จำนวน 12 อาศรม บางอาศรมยกฐานะเป็นวัดเรียบร้อยแล้ว

จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน เข้าใจว่าการท่องเที่ยวกำลังจะเข้ามาในพื้นที่ แต่ชาวบ้านยังขาดความมั่นใจและไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แม้ว่าที่ผ่านมาชาวบ้านจะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่การจัดฝึกอบรมเหล่านั้นให้กับชุมชนไม่ได้มีการศึกษาความต้องการของชุมชนหรือประเมินความรู้ ความต้องการของชุมชนก่อน หลักสูตรที่จัดให้จึงไม่ได้แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชน อีกทั้งการจัดการอบรมไม่มีความต่อเนื่องให้เกิดประโยชน์จริง ๆ รวมถึงยังไม่ได้มีการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม ทำให้ชุมชนยังขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และไม่สามารถสร้างกลุ่มขึ้นมาเองได้ ชุมชนยังต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ดร.ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ (2556) ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ได้ศึกษาเรื่อง **“การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ของจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่านในเขตภาคเหนือ”** จากผลการศึกษาพบว่าการศึกษาด้านอุปทานและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดกรอบสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพไว้ 6 มิติ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพแหล่งท่องเที่ยว ปริมาณของกิจกรรมหรือการใช้สอย ประเภทการท่องเที่ยว การออกแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ทักษะคนและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การยอมรับของประชากรในท้องถิ่น และมลพิษทางการท่องเที่ยวหรือผลกระทบข้างเคียง

ข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และธรรมชาติที่สวยงาม การคมนาคมที่สะดวกทั้งทางรถยนต์และรถไฟ ด้านโอกาสของจังหวัด ได้แก่ นโยบายการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง สนับสนุนการเชื่อมโยงการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติมากขึ้น และนักท่องเที่ยวมีกระแสนิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การพัฒนาจุดผ่านแดนถาวรคู่เพื่อการติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จังหวัดแพร่ มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ประชาชนมีความชำนาญในการผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้าน เช่นการทอผ้า การย้อมผ้าหม้อฮ่อม การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ การผลิตสุรากลั่นพื้นบ้าน การตีเหล็ก แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถานและแหล่งธรรมชาติที่บริสุทธิ์สวยงาม เป็นจุดเชื่อมโยงภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่างโดยมีการคมนาคมที่สะดวกทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน

จังหวัดน่าน มีทรัพยากรป่าไม้ที่สมบูรณ์หลากหลายเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำน่าน แหล่งท่องเที่ยวทางเกษตร ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดสูง วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาที่ยังคงรักษาไว้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ชายแดนยังติดต่อกับต่างประเทศได้หลายช่องทาง ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม และประเทศจีน นโยบายการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงสนับสนุนการเชื่อมโยงการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติมากขึ้น และนักท่องเที่ยวมีกระแสนิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บทสรุปและเสนอแนะของผู้ศึกษา

จากกรณีศึกษา พบว่าการท่องเที่ยวทั้ง 7 จังหวัดภาคใต้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงาม มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมอิสลาม สามารถเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมและท่องเที่ยว ทั้งเส้นทางสนามบินนานาชาติของจังหวัดในกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันและทางบกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นอย่างดี แต่มีปัญหาคือการไม่มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นโดยคนท้องถิ่น ขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ขาดความรู้ในด้านภาษา รัฐยังขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่มีป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายจราจร ป้ายจำกัดความเร็ว รวมทั้งการไม่มีเส้นทางทางถนนที่เข้าถึงในบางแหล่งท่องเที่ยว ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและบริการด้านต่าง ๆ จึงควรมีการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ในภาคเหนือ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ขอสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้แหล่งธรรมชาติใหม่ ๆ ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะสลับซับซ้อน ทัศนียภาพสวยงาม สภาพป่าทั่วไปเป็นป่าสนสองใบและสนสามใบ เป็นผืนป่าสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและใหญ่ที่สุดในตะวันออกเฉียงใต้ สภาพอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี แต่ปัญหาคือชุมชนยังขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และไม่สามารถสร้างกลุ่มขึ้นมาเองได้ ชุมชนยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางภาคเหนือที่มีศักยภาพมาก รองรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี

เขตจังหวัดภาคเหนืออีกกลุ่ม คือจังหวัดอุดรดิษฐ์ แพร่ และน่าน นั้น มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และธรรมชาติที่สวยงาม จังหวัดแพร่ มีวัฒนธรรม ประเพณี การทอผ้า การย้อมผ้าหม้อฮ่อม การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ การผลิตสุรากลั่นพื้นบ้าน การตีเหล็ก ส่วนจังหวัดน่าน มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาที่ยังคงรักษาไว้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ชายแดนยังติดต่อกับต่างประเทศได้หลายช่องทาง ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม และประเทศจีน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถข้ามฝั่งมาท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น

ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2558 แม้จะมีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม แต่ก็จะมีการแข่งขันกันเองสูงขึ้น จากเหตุผลที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

ล้วนน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่น เช่น ยุโรป อเมริกา หรือภูมิภาคเอเชียตะวันออก อย่างเกาหลี และญี่ปุ่น รวมถึงประเทศจีนจะสนใจและหันมาท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มากขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ก็จะมีการพัฒนากันหลายรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อหวังเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาจำนวนมาก แต่ผู้ศึกษาขอตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวในประเทศไทยนั้น สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวประการสำคัญก็คือวิถีชีวิตดั้งเดิม ประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และธรรมชาติเชิงนิเวศที่แตกต่างไปจากประเทศของนักท่องเที่ยว วิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่แตกต่างนั่นเอง จึงเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเหล่านั้นอย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้นการคงอยู่ของอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนและท้องถิ่น ไม่ว่าจะประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม หรือแม้กระทั่งระบบเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ รวมถึงอัตลักษณ์ที่ประยุกต์กับสังคมสมัยใหม่ที่พอเหมาะพอควรก็เป็นสิ่งจำเป็น ภาครัฐควรเข้ามาดูแลและกำหนดทิศทางวางนโยบายการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมไม่ควรปล่อยให้ชุมชนและชาวบ้านดำเนินการกันเองตามลำพังและไร้ทิศทาง รัฐควรส่งเสริมชุมชน ชาวบ้านที่ดำเนินการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมในด้านเงินทุน และให้การศึกษา รวมถึงวิธีการทำธุรกิจที่ถูกต้องอย่างมีคุณธรรม และพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพราะในที่สุดแล้วชุมชนและชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากการท่องเที่ยว หากเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ชุมชนและชาวบ้านก็จะได้รับประโยชน์สูงสุด นักท่องเที่ยวก็ได้เรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม รวมถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมก็ควรอนุรักษ์สืบไป

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2553). **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.2554-2558 (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015)**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/Plan-ASEAN_Tourism/Final_ASEAN_Tourism_Strategic_Plan_Thai_version.pdf
- กรมการท่องเที่ยว. (2554). **แผนยุทธศาสตร์การตลาดด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2555-2558 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2012-2015)**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก <http://www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/Plan-ASEAN-Tourism/ASEAN-Tourism-Marketing-Strategy-ATMS-2012-2015.pdf>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). **คสช.หารือร่วมกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดมาตรการสร้างความเชื่อมั่นนักท่องเที่ยว**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=5564
- ดวงพร อ่อนหวาน. (2556). “การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชน” [เอกสารอัดสำเนา]. การจัดการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.sara-dd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=219:sustainable-tourism&catid=25:the-project&Itemid=72
- ประภาศรี ศรีประดิษฐ์. (2556). “การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่านในเขตภาคเหนือ” [เอกสารอัดสำเนา]. ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิยะ ปานผู้มีทรัพย์. (2556). “การศึกษาศักยภาพและมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้” [เอกสารอัดสำเนา]. วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554-2558**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=247293:2014-09-20-12-04-22&catid=232:smes-news&Itemid=622. ฐานเศรษฐกิจออนไลน์
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.sara-dd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=219:sustainable-tourism&catid=25:the-project&Itemid=72